

over Fabre'

die artiesten, naar wat er is gebeurd. En we moeten ons afvragen wat een leidersfiguur is, en wat die kan doen. Dat gaat trouwens niet alleen op voor de cultuursector: hoeveel mensen voelen zich slecht in de structuur van hun werkomgeving? Hoeveel mensen voelen zich gepest? En ondergewaardeerd? En vernederd? Mensen die zoiets meemaken, moeten ergens kunnen uitspreken dat ze zich slecht voelen. En dan, zeker als het over de culturele sector gaat, moeten we uitzoeken hoe die mensen toch hun eigenwaarde kunnen behouden. Als artiesten ergens aan de slag gaan, moeten ze per definitie correct betaald worden. Net zoals bij bureaujobs. Dat staat nog los van de #MeToo-heisa: als je als kunstenaar bij Troubleyn gaat werken, moet je, van zodra je daar binnenkomt, een goed contract krijgen. Zodat je, eventueel, ook weer kunt vertrekken onder de juiste voorwaarden."

Om de problematiek in de cultuursector aan te pakken, wordt er vooral gesproken over meldpunten en ombudspersonen bij wie artiesten terecht kunnen als het fout loopt. "Een goede zaak, maar wanneer gaat er eindelijk eens in de artiesten zelf worden geïnvesteerd? Nu blijven artiesten in een onderdanige positie zitten, en iedereen laat dat zomaar toe."

Had Fabre ook niet gewoon heel veel macht omdat hij de regisseur is? Een regisseur heeft per definitie een autoritaire verhouding met zijn acteurs of zijn dansers.

"Als ik naar het theater ga, wil ik niet naar autoritaire verhoudingen kijken. Omdat autoriteit in de hele samenleving een probleem is, en de kunsten moeten de mensen emanciperen, de kunsten moeten de samenleving bevrijden. Wil je als publiek kijken naar marionetten die zich gediensig en onderdanig opstellen? Nee, ik niet. Maar het is toch mooi, zeggen sommigen dan. Nee, het is niet mooi. Het is lelijk. Je zou het jezelf, en de mensen die je graag ziet, niet toewensen om in die omstandigheden te werken."

In juni zei Fabre in een interview met de VRT dat hij vreesde dat de 'heilige band' tussen regisseur en acteur, of choreograaf en danser, zou worden aangetast door het #MeToo-schandaal.

"Logisch. Wie macht heeft, wil macht behouden. Ik ben niet haatdragend tegenover Fabre, maar ik denk hij dit ook als een bevrijding zou kunnen zien. 'Blijkbaar is wat ik als grote kunst zie, iets waarvan andere mensen afzien. Is dat dan wel grote kunst, of zit ik in een totaal misplaatste fantasie?' In plaats van meteen zijn macht op te eisen, zou hij beter even vijf minuten stil zijn en luisteren. En zich afvragen wat er nu moet verschuiven. Want er moet iets verschuiven, dat is duidelijk."

"Ik kijk op naar Benny Claessens. Ik zag zijn voorstelling *Am Königsweh*, in een elitaire zaal, en op eens roept hij naar zijn publiek: 'Waar zit hier de arbeidersklasse? Waarom komen die niet naar het theater?' *Shame on you!* En dan roept hij dat ook naar zijn regisseur: 'Shame on you!' Heel de zaal applaudiseerde voor hem. Omdat ze getuige waren van een acteur die zelf kiest wat hij zegt. De regisseur werd hierdoor ook weer verrast. Die zegt niet: jij moet dit en dat, nee, hij laat zich ook verrassen. Dat is de weg die we op moeten. Het mythische, romantische beeld van de acteur die zich onderwerpt aan de kunstenaar, is op elk vlak fout. Dat moet verdwijnen."

Er zijn toch kunstenaars, acteurs en dansers die een regisseur nodig hebben?

"Ja, maar je kunt toch ook gestuurd of geïnspireerd worden zonder dat je je onderwerpt? Ik zeg niet dat elke acteur nu zijn eigen stuk moet gaan maken. Er zijn regisseurs als Lies Pauwels: in *Het Hamiltoncomplex* werkt zij met dertien meisjes van dertien jaar, en hoe zij die meisjes toont, dat is prachtig. Die meisjes hadden dat ook niet alleen gekund. Er zijn regisseurs die mensen kunnen inspireren, kunnen laten stralen, krachtiger kunnen maken. Dus die verhouding kan zeker nog blijven bestaan. Ik werk zelf

'Wil je als publiek kijken naar marionetten die zich gediensig en onderdanig opstellen? Nee, ik niet. Het is niet mooi. Het is lelijk'

'Nu is de structuur gebouwd rond een paar grote kunstenaarshelden die we behandelen als goden. Daaronder zitten alle andere artiesten'

ook soms zo, met een idee dat iemand anders dan uitvoert. Maar ik voel mezelf niet echt een regisseur, ik voel mij meer een maker."

Je hebt zelf een regie-opleiding gevolgd, aan de toneelschool van Maastricht.

"Een opleiding waarbij je zelf de baas kunt zijn. Dat had ik heel snel door, en dat ligt ook in mijn aard. Dat werd aangemoedigd: je eigen visie volgen, zelf kiezen wat je doet. Maar op een bepaald moment, bij mijn afstudeerproject, besepte ik ook dat het fout kan gaan. Ik had heel veel stress, en ik was aan het roepen op mijn acteurs. Dat we moesten blijven doorgaan. Één acteur kon echt niet meer, die was op, maar ik wilde doorgaan. Die acteur heeft een paniek-aanval gekregen. Die lag te schuimbekken op de scène. Ik heb heel snel begrepen: je kunt verkeerd leiding geven. Je kunt over iemand zijn grenzen heen gaan."

Kunnen extreme, uitdagende, lichamelijke voorstellingen als die van Fabre, waarin dansers en acteurs tot het uiterste moeten gaan, dan nog worden gemaakt?

"Natuurlijk. Misschien zijn er performers die daar ook genot uit halen. Sommigen vinden het opwindend om onderdanig te zijn, of om af te zien. En als zij daar zelf voor kiezen, als ze daar juist voor betaald worden, en als ze dat kunnen doen onder hun eigen voorwaarden, als die excessen met wederzijdse toestemming gebeuren, is dat ook geen enkel probleem. Maar willen we echt gaan kijken naar iets waarvan we weten dat het is gemaakt door mensen te vernederen en te pesten? Is dat nog kunst? Ik wil niet meer betalen of applaudiseren voor iemand die afziet."

Sommigen noemen dat 'machokunst'.

"Dat is voor mij genoeg geweest. Wij moeten ons heel de tijd verhouden tot de man. De man is de norm, de man is subject. En de vrouw is daarvan het lijdend voorwerp: de muze, de slet, de hoer, of de minnares. Ik word daar soms zo kwaad van. Uit die brief blijkt dat hij meisjes vraagt om foto's van hen te maken, en dat zij daarvoor betaald worden. Waarschijnlijk helemaal niet evenredig met wat voor die foto betaald wordt in het buitenland. En als iemand dan zegt niet betaald te willen worden, vraagt hij blijkbaar: omdat je je dan een hoer voelt? Dan zou ik zin hebben om te zeggen: betaal mij 10.000 euro. Dan voel ik mij tenminste een luxe-hoer."

"Daarmee wil ik niet zeggen dat je als vrouw op die manier je geld moet verdienen. Ik wil daarmee zeggen dat je als vrouw ook de lijnen kunt uitzetten. Dat je niet het lijdend voorwerp hoeft te zijn."

Het is nu bijna een jaar geleden sinds het #MeToo-schandaal rond filmproducent Harvey Weinstein uitbrak. Tot structurele veranderingen in de sector heeft dat nauwelijks geleid.

"We gaan er nu op een heel sensationele manier mee om. Fabre die zijn danseressen drugs geeft, dat is *gossip*. Maar die schandpaal in de media, dat hoeft voor mij helemaal niet. Daarom dat ik ook zo hamer op die structuur. Wie weet ondergaat Jan Fabre over een paar weken een totale metamorfose, en verandert iets bij hem. Hem nu als monster afschilderen, ook door mensen van de culturele sector die heel goed weten hoe de structuur werkt, dat vind ik hypocriet. Iedereen kent zijn aandeel. Ik weet dat iedereen hard werkt en goede bedoelingen heeft, maar het systeem zit nu gewoon verkeerd. En daar doet niemand iets aan. En wie iets probeert te doen, loopt tegen een muur."

Dus we moeten het hele systeem in de vuilnisbak kieperen? Denk je dat dat kan?

"Het is een hele structuur die totaal moet worden omgegooid, en dat gebeurt natuurlijk niet op een-twee-drie. Zeker niet omdat mensen aan de top die positie willen behouden. Maar als kunstenaars meer gesteund worden, dan kan dat veranderen. De kaarten moeten dringend opnieuw worden geschud."

Tekort aan postbodes hindert bedeling

België heeft 300 postbodes te weinig. Dat postbodekort hindert de postbedeling in verschillende Vlaamse regio's. Vooral de ruime Brusselse rand rond Zaventem en Ternat, Mechelen, de regio rond de Antwerpse en Gentse haven, waaronder ook Wetteren en het Meetjesland en het Waasland krijgen regelmatig geen post.

Het personeelstekort komt door de krapte op de arbeidsmarkt. "Door de aanwezigheid van andere grote werkgevers in bepaalde regio's is er veel concurrentie", zegt Bpost. "Ondanks onze inspanningen lukt het ons niet om de vacatures in te vullen."

In oktober start Bpost met

een grote wervingscampagne. "We lanceren via sociale media getuigenissen van postbodes om geïnteresseerden warm te maken voor hun beroep."

"Dat Bpost dan ook eens denkt aan de werkomstandigheden", reageren de vakbonden. "De postbodes die we nog hebben doen alsmar langere rondes, we moeten steeds meer pakjes bezorgen en overwerken. In sommige centra is de werkdruk stilaan onmenselijk."

De vakbonden ACOD en VSOA plannen geen nationale poststakingen, maar sluiten lokale acties niet uit. In Sint-Niklaas legden ontevreden postbedienden gisteren nog het werk neer. (SRB)

Voor het eerst sinds 1985 Afrikaanse varkenspest ontdekt

► De ziekte is ongevaarlijk voor de mens maar zeer besmettelijk bij varkens en everzwijnen. © RAIMUND LINKE

In de provincie Luxemburg is de Afrikaanse varkenspest vastgesteld bij twee everzwijnen. Het is de eerste keer sinds 1985 dat de virale ziekte opduikt in België, zo bevestigt het Voedselagentschap (FAVV).

De besmetting werd vastgesteld bij twee wilde everzwijnen die dood waren aangetroffen in een bos in de gemeente Etalle, vlakbij Frankrijk en het Groot-hertogdom Luxemburg.

Er bestaat geen specifieke behandeling of vaccin tegen de Afrikaanse varkenspest, die zeer besmettelijk is voor varkens maar ongevaarlijk voor de mens. Daarom worden er maatregelen genomen om de verspreiding ervan tegen te gaan. Die maatregelen hebben vooral betrekking op de jacht en op enkele varkensbedrijven in de regio, zegt FAVV-woordvoerder Philippe Houdart.

Het Waalse agentschap voor natuur en bos is ook extra waak-

zaam en mensen worden opgeroepen om het gratis telefoonnummer 1718 van de Waalse overheidsdienst (SPW) te bellen als ze iets verdachts opmerken in de natuur. Wandelaars worden er nog eens aan herinnerd dat ze op de wegen en paden moeten blijven en dat ze hun honden aan de leiband moeten houden.

De Afrikaanse varkenspest is al enkele jaren aanwezig in Oost-Europese landen, waar besmettingen zijn vastgesteld bij zowel gehouden varkens als wilde zwijnen. De ziekte kan gemakkelijk van het ene dier op het andere worden overgedragen door rechtstreeks contact, maar ook via voorwerpen of besmette etenswaren of etensresten die worden achtergelaten door de mens.

De nieuwste besmettingen in Europa zouden het gevolg kunnen zijn van etensresten die door reizigers uit besmette gebieden werden achtergelaten, zegt het FAVV. (DM)

180 vliegtuigen onderschept door NAVO

De jachtvliegtuigen van de NAVO moesten dit jaar al 180 keer opstijgen om militaire vliegtuigen, vooral Russische, te onderscheppen. **Meer dan een derde van die zogenaamde scrambles vonden plaats boven de Baltische staten.**

De NAVO-jagers moesten ook 70 keer uitvliegen om burger-vliegtuigen te onderscheppen, meestal omdat het radiocontact met de toestellen weggevallen was. Dat blijkt uit cijfers van Aircom, het luchtcommando van het militaire bondgenootschap. Vooral Estland, Letland en Litouwen, die zelf geen jachtvliegtuigen hebben, worden bewaakt door NAVO-vliegtuigen. (BELGA)

Israël schiet drie Palestijnen dood in Gazastrook

Drie Palestijnen, onder wie een jongen van 12 jaar, zijn door Israëlische militairen doodgeschoten aan de grens tussen de Gazastrook en Israël. Dat heeft het Palestijnse ministerie van Gezondheid bekendgemaakt. Eerder was sprake van twee doden. De feiten speelden zich af in Jabalia, in het noorden van Gaza. De jongen werd in het hoofd geschoten. De twee andere slachtoffers waren 21 jaar. **Hiermee is de balans van het aantal gedode inwoners van Gaza door Israëlische kogels op 178 gekomen** sinds de wekelijkse betogingen begonnen op 30 maart. De Palestijnen betogen iedereen vrijdag. (DM)

Opine
► 22

Luk Van den Dries en Lars Kwakkenbos over Jan Fabre